

Kuvakertomus Kanta-Hämeen agronomien kevätretkestä 13.4.2024

Kanta-Hämeen agronomit toteutti pitkään, jopa kymmeniä vuosia muhineen suunnitelman opastetusta kaupunkikävelystä yhdistyksen kotikaupungissa. Ajan patinoiman hyvän idean lisäksi meillä oli ajankohtaa nähden hyvää tuuria: kadut oli juuri lakaistu, sää oli pääosin melko lämmin & aurinkoinen ja teema houkutteli paikalle useita sellaisia, jotka osallistuivat yhdistyksen aktiviteetteihin joko ensimmäistä kertaa tai todella pitkän tauon jälkeen. Saimmepa houkuteltua joukkoomme myös naapuriyhdistyksen edustusta sekä Päijät-Hämeestä että Pirkanmaalta. Kiinnostava teema, armelias sääennuste ja sinnikäs tapahtumaviestintä kokosi paikalle passelinkokoisen, 17 hengen porukan.

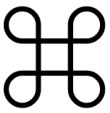
Oppaanamme toimi Esa Leskinen [Kanta-Hämeen oppaat ry](#):stä. Opasjärjestelyistä vastasi yhdistyksen varapuheenjohtaja Siri Taalas ja tapahtumaviestinnästä yhdistyksen sihteeri Maarit Kari. Parituntinen kierroksemme alkoi klo 13 Linnankadulta ja päättyi kahvila Marenkiin, missä nautimme leivoksista, kuumista juomista ja hyvästä seurasta. 17 + opas.

Tämä kuvakertomus on laadittu oppaan esityksestä vaillinaisin välinein tehdyistä muistiinpanoista ja hätäisesti otetuista kuvista, Hämeenlinnan kaupunginmuseon näyttelyn tarjoamista lisätiedoista sekä Wikipedian tarjoamien vahvistusten pohjalta. Kertomuksen laatija ei vastaa minkään kohdan oikeellisuudesta, vaan vastuu jää lukijalle. Tekijä suosittelee lämpimästi kaupunginmuseon **Muuttuva kaupunki kuvissa**- näyttelyyn tutustumista. Näyttely on nähtävissä 28.4.2024 saakka. Piirroksista ja vanhoista kuvista otetut kuvat on kuvattu kyseisessä näyttelyssä.

Järvenpäässä 14.4.2024

Maarit Kari

Hämeenlinna - strateginen keskuspaikka

Hämeenlinnan sijainti Hämeen härkätien, Viipurin tien sekä Vanajaveden risteyksessä on tehnyt kaupungista tärkeän polttopisteen sekä hallinnollisesti että rahvaan kulkureittinä ja kauppapaikkana. Hämeenlinna perustettiin Ruotsin vallan aikana ja sillä oli siis rooli myös puolustuksen vahvistamisessa sisämaassa ja kristinuskon levittämisessä Suomeen.

Kaupunkina Hämeenlinnan historia alkoi vuonna 1639, kun Suomen kenraalikuvernööri Pietari Brahe myönsi Hämeenlinnalle kaupunkioikeudet. Samana vuonna aloitti toimintansa Hämeenlinnan ensimmäinen koulu ja kaupunkiin nimitettiin ensimmäinen pormestari. Brahe myönsi tuohon aikaan useita kaupunkioikeuksia, koska hän katsoi sen edistävän kilpailua ja aikaansaavan toimeliaisuutta. Kaupunki pysyi kuitenkin hyvin pienenä vielä 1700- luvun alkupuolelle saakka.

Hämeenlinnaan rakennettiin ensimmäinen kirkko jo 1700-luvulla, mutta siitä on jäljellä vain viiri vuodelta 1739, jolloin Hämeenlinnassa jälleen riehui tulipalo.

Linnaa on rakennettu useassa vaiheessa 1300 luvulta alkaen. Linnan pohjoispuolelle alkoi muodostua sen myötä asutusta palvelemaan linnan tarpeita. Suuri Pohjan sota käytiin vuosina 1700–1721 Ruotsin ja suuren vihollisliittoutuman välillä. Sodan aikana venäläisiä vankeja säilytettiin linnassa. Sodan loppupuolella Hämeenlinna oli venäläisten miehittämänä kahdeksan vuotta. Miehitysaikaa kutsutaan Isovihan ajaksi.

Hämeenlinnakin joutui uudelleen sotatantereeksi Ruotsin ja Venäjän välisessä Hattujen sodassa (1741–43). Miehitysaikaa kutsutaan Pikkuvihaksi. Sota päättyi 7. elokuuta 1743 Turun rauhaan, jossa Ruotsi menetti alueita Uudenkaupungin rauhan rajasta Kymijokeen

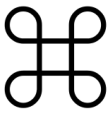
Pohjan sodassa kärsineen, suon ja Vanajaveden puristuksessa olevan kaupungin siirtämisajatus alettiin herätellä Pohjan sodan jälkeen. Ajatus sai lisäpontta vuoden 1739 tulipalosta. Ensimmäisessä väestölaskennassa 1749 hämeenlinnalaisia oli 505. Ensimmäinen palomestari nimitettiin 1750. Ensimmäinen pellavatehdas perustettiin Hämeenlinnaan jo 1761. Kaupunkiin alkoi syntyä myös muita ammattikuntia, kun aiemmin oli kuuluttu lähinnä Turun ammattikuntiin.

Nykyisen keskustan rakentuminen

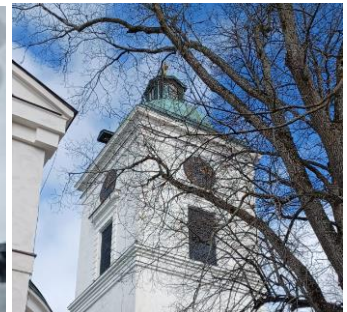
Kaupungin siirtämisestä Pyövelinmäelle, linnan pohjoispuolelle, oli päätetty 1760-luvulla, mutta kaupunki siirrettiin Kustaa III päätöksellä Lahdentaustaan kymmenisen vuotta myöhemmin noin kilometrin linnasta etelään. Samalla rakennettiin puolustuksen vahvistamiseksi vallihaudat, jotka ovat tänä päivänä ainoat jäljellä olevat Suomessa. Myös vallihautojen rakentaminen joudutti kaupungin siirtämistä, sillä asutus olisi ollut niiden tiellä. Siirron myötä myös maaherran residenssi siirtyi Helsingistä Hämeenlinnaan. Uuteen keskustaan rakennettiin koulutalo ja raatihuone. Amfiteatterimainen kirkko rakennettiin 1780- luvulla ja se sai myöhemmin kristinuskolle tyypillisempää ristinmuotoa.

Linna antautui taisteluissa 1808 ja Hämeenlinnasta tuli venäläinen varuskuntakaupunki. 1820-luvulla asukkaita oli jo yli kaksi tuhatta. Kaupungissa riehui jälleen suuri tulipalo 1831 ja se tuhosi kaupungista kaksi kolmasosaa. Jälleenrakennuksen myötä torin länsipuolelle rakentui yhtenäinen puutalokortteli ja kivinen lääninhallitus rakennettiin. Kaupunginpuisto rakennettiin Pyövelinmäelle. Keinusaareen rakennettiin silloinen lääninsairaala ja kruunun viljamakasiini ja lääninsairaalan paikalla toimii edelleenkin terveyskeskus. Asemakaavan ulkopuolelle Myllymäelle, nykyisen moottoritien länsipuolelle, alkoi muodostua köyhän väestön asutusta. Rautatieyhteys Helsingistä Hämeenlinnaan avattiin 1862. Siihen aikaan Tampereelle matkustettiin Hämeenlinnasta eteenpäin laivalla, joka matkana kesti jopa kolme päivää.

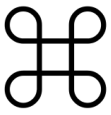

Toria reunustavat eri aikakauden rakennustyyli: oikealla Lääninhallituksen keltainen empiretyylinen rakennus, sitä vastapäätä renessanssityylinen raatihuone, kirkkoa vastapäätä kansallisromantiikkaa edustava punainen rakennus ja sen vieressä klassismia edustava harmaa rakennus. Toripuisto rakennettiin 1900-luvun alkupuolella. Alla kuva vuodelta 1911, jolloin Hämeenlinnassa järjestettiin suuret kansainväliset laulujuhlat. Kuva Kaupunginarkiston näyttelystä. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy hieman myös keskustalo, jossa oli ensimmäinen pikamyymälä ja Hämeenlinnan ensimmäiset rullaportaat, mitä tultiin katsomaan pitkienkin matkojen päästä. Nykymuotoonsa puisto kunnostettiin 2004. Kuvat Maarit Kari. Kuvasta otettu kuva on kaupunginmuseon näyttelystä.

Hämeenlinnan kirkko on saanut kantikasta muotoaan vasta ajan saatossa. Aluksi kirkko rakennettiin pyöreäksi ja sen alttari sijaitsi salin keskellä. Kellotapulin huipulla on palovartijan tähytyspaikaksi rakennettu torni. Kuvat: Maarit Kari. Kuvasta otettu kuva on kaupunginmuseon näyttelystä.

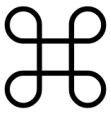

Skogsterin tavaratalo avattiin vuonna 1907 Kirkkopuiston viereen. Sen viereinen rakennus, Skogsterin asunto tunnetaan piparkakkutalona. Myös rakennusliike Pohjan punainen tiilitalo kuului Skogsterin valtakuuntaan. Skogsterin tarvarataloa muisteltiin palvelevana ja todella monipuolisena tarvaratalona. Kuvat Maarit Kari

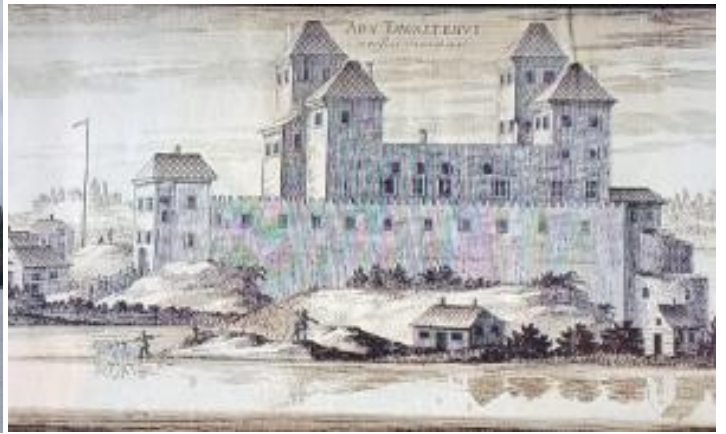

Raatihuoneenkadun koillispäästä löytyi mm. punatiilinen Paavonkulma (Rauhankadun varrella), joka sai nimensä Paavo Kajanderin läheisestä asuinpaikasta ja toimi sekä hotellina että synnytyssairaala Höyhensaarena, missä Markku Hammarbergkin laulun mukaan syntyi. Talossa oli myös kaupungin ensimmäinen hissi. Ravintola Hällä toimi aikoinaan myös Kekkonen kestitsemisessä ja se sisutettiin vain alan nimekkäimmillä brändeillä. Myös Hämeenlinnan ensimmäinen säästöpankkirakennus sulostuttaa katukuvaa keltaisella julkisivullaan ja anniskeluliikkeen kukoistuksesta ja toiminnasta ennen kieltolakia vuonna 1919 muistuttaa vielä kohokuvio rakennuksen seinässä. Arvi Kariston kirjapainon kadun alapäässä voi puolestaan tunnistaa pöllöfigureistaan. Nykyisin rakennuksessa toimii käräjä- ja hallinto-oikeus. Kuvat Maarit Kari

Viipurintien sillalta tähystelimme vielä Rantapuistoon, joka perustettiin aikoinaan anniskeluliikkeen tuotoilla sekä maakunta-arkiston suuntaan etelään rakennuksiin, jotka alun perin, ennen kieltolakia, olivat panimo ja omistajan asunto, sittemmin Kultakeskuksen aterin- ym. tehdas. Vanaveden toisella puolella on käyttötarkoituksensa suurin piirtein säilyttänyt terveyskeskus, alun perin lääninsairaala sekä aikoinaan kruunun viljamakasiini, nykyinen museo. Vuoden 1960 liikennelaskennassa sillan ylitti vielä neljä hevosajoneuvoa päivittäin. Tuolloin mm. jätekuljetuksia tehtiin hevosella. Kuvat Maarit Kari

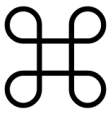

Hämeen linna on aikojen saatossa nähnyt monta ilmiä. Alun perin se oli vain pahainen leirikastelli. Vallihaudat rakennettiin 1700- luvulla. Punatiilen käyttö rakentamisessa oli rakennusaikaan vielä harvinaista: tiili oli kallista ja sen käyttö vaatii ammattitaitoa. Tiilimateriaali viestikin samalla rakennuksen arvoa. Kuvat Maarit Kari (kuva piirroksesta on otettu kaupunginmuseon näyttelystä)

Koulukadun varrella oppaamme kertoi vielä yleisen saunan rakennuksesta, puutalokorttelin säilyttämisestä, Eino Leinon asuinpaikoista, Kajaanin pojan ihmeystistä puutarhakaupungissa ja vanhoista, siirretyistä sekä uusvanhoista rakennuksista. Kuvat: Maarit Kari.

Itsenäisyyden puiston tuntumassa on 1938 valmistunut keskuskoulun rakennus, missä toimi myös hammasklinikka. Koulun pihalla kokoontuttiin lähettämään Summan taistelussa kaatuneita aikanaan talvisotaan. Puisto ja sen patsas kertovat ankaria miestappioita tuottaneesta taistelusta, missä kaksi kovaa vastakkain ja paljon murtui heidän kohtaamisessaan. Puisto perustettiin vuonna 1965.

Puiston itälaidalla on vanha lyseorakennus, missä mm. Sibelius kävi koulua. Ennen siirtymistä Reskalle pysähdyimme vielä Sibeliuksenpuistoon soivien penkkien äärelle. Puiston toiselta laidalta meitä tarkkaili Kain Tapperin suunnittelema, nuorta Sibeliusta esittävä patsas. Suunnittelukilpailu käynnistettiin Sibeliuksen kuoleman jälkeen, sillä hän oli nimenomaisesti kieltänyt teettämästä hänestä patsasta hänen elinaikanaan.

Reskan päässä pysähdyimme vielä kuulemaan Sentrumin kulman nimen historiaa ja silmäilemään Sibeliuksen syntymäkotia, missä Sibelius asui vain kaksi ensimmäistä vuottaan. Oppaamme kertoi myös, miten Sibelius otti Jean -nimen käyttöönsä sukulaismiehen käyntikortista, kuvaamaan paremmin hänen taiteellisia kykyjään.